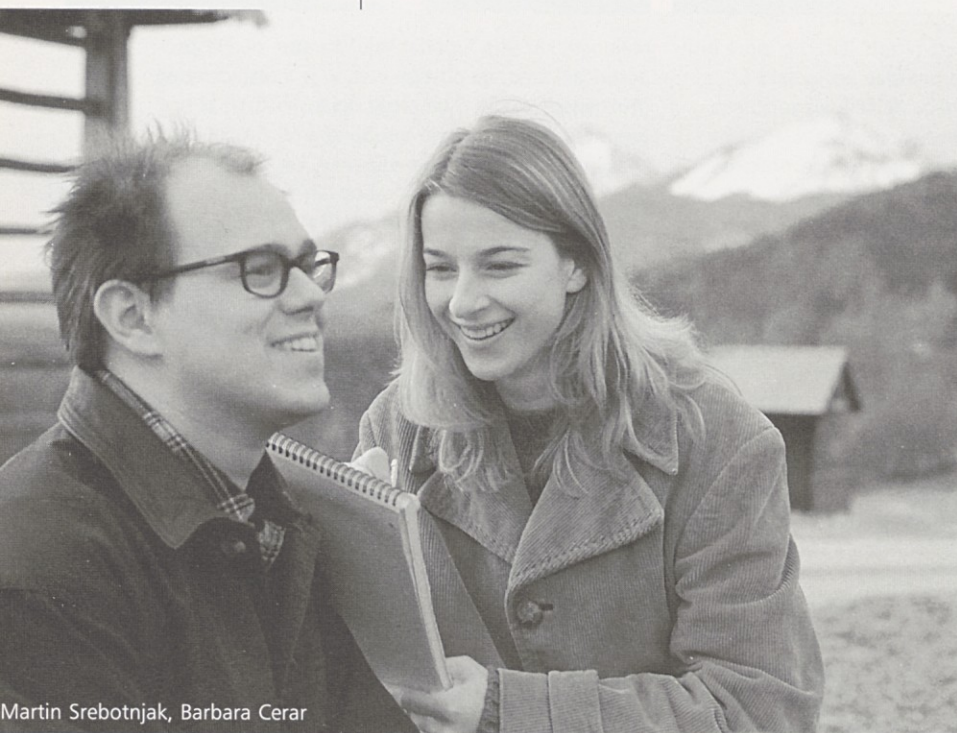

oda prešernu

Martin Srebotnjak, Barbara Cerar

Slovenija 2001 100'

režija Martin Srebotnjak **scenarij** Martin Srebotnjak **glasba** Alojz Srebotnjak **igrajo** Martin Srebotnjak, Barbara Cerar, Gregor Čušin, Branko Grubar, Gašper Tič, Tomi Janežič, Zvonko Čoh, Branko Djurić

Srebotnjakov celovečerni prvenec se prične s črno-belimi arhivskimi posnetki prešernovanja, nekje po drugi svetovni vojni, ko smo Slovenci praznovali stoletnico njegove smrti oziroma stopetdesetletnico rojstva. Primerno, takoj je vzpostavljena distanca – v več pomenih besede –, historografska, ironična, estetska. Tisti prizori izgledajo kot štafeta mladosti ali brigadirsko udarništvo. Nastopi rez, najavna špica, s Prešernovim dvojnikom v vlogi voditelja slavnostne tombole, srečelova, Prešernovega lota. Vsi, ki smo odraščali v poznih letih socializma ter bratstva in enotnosti, gojimo spomine na posiljene in povečini neuspešne agitpropovske metode, s katerimi so skušali zadovoljiti množico; med njimi so prednjačile predvsem nedeljske "javne prireditve", s travniško tombolo na čelu.

Prepričan sem, da Srebotnjaku za inspiracijo niso služili tovrstni izvlečki iz realnosti polpretekle zgodovine, no, hočeš-nočeš se

gledalcu utrne tudi tovrstna neškodljiva prispodoba. Nenazadnje je *Oda Prešernu* film o nacionalni ikoni, film, ki skuša obračunati s travmo, ki Slovence "tare" dolga desetletja. Osrednji junak filma, Miha Rovšček, ki ga je odigral kar režiser sam, v nekem trenutku pove jasno in glasno: dr. Franceta in njegovo delo nam vbijajo v glavo od mladih nog, usojen in nespregledljiv dejavnik splošne vzgoje in razgledanosti je bil v enaki meri kot heroji revolucije v socializmu. Pa smo spet tam, a le zato, da bi opozorili na splošno tendenco v kinematografijah Vzhodne Evrope, ki se zadnje čase na veliko lotevajo "čiščenja", demistificiranja ikon nacionalnega pomena, najsi bodo kulturne ali politične narave. Pri nas so s Prešernom tokom dvajsetega stoletja pač postavili svojevrsten ideološki aparat, zato je bila dvestoletnica njegovega rojstva prava prilika za obračun s preteklostjo oziroma vzpostavitev novega odnosa, ki naj bi temeljil (tudi) na strpnosti do "drugače mislečih"; nenazadnje so se celo v Angliji nekatere (predvsem zasebne) šole odrekle Shakespearju kot nespregledljivi klasični referenci, ter na učni program uvrstile druge literarne favorite. Prešeren bo v Sloveniji bržkone ostal "nujno zlo" vsakega šolskega programa. "Oprostite, meni je to super", bi rekel Branko Djurić v vlogi scenografa osrednje kulturne proslave. V tej repliki, ki se v filmu ponovi kar nekajkrat, bi lahko iskali tudi bistvo Srebotnjakovega filma, katerega namen ni ne kritika Prešerna ne našega odnosa do njega in njegovega dela, temveč zgolj distanca, sproščen odnos do nacionalnega zaklada, ki mu doslej ni bilo dovoljeno ugovarjati. *Oda Prešernu* se zavzema za pravico do govora, za pravico do lastnega mišljenja; v idealnih razmerah (ki so bržkone iluzorne) bi moral imeti odslej vsak osnovnošolec možnost zavrniti recitiranje Prešerna in raje izbrati prosti verz, Kosovela ali Ginsberga, kakor Prešernu (Gašper Tič), svoji nočni mori in prividu, v nekem trenutku zabrusi Rovšček.

Oda Prešernu je film, ki ga Slovenija v tem trenutku potrebuje, ali pa vsaj film, ki je še kako dobrodošel – ne toliko zaradi Prešerna in odnosa do njega, temveč zaradi svojega "poslanstva". Poslanstvo je namreč ravno v tem, da ga ni, kar se zdi na prvi pogled naravnost paradoksalno, saj že stran in pol pišem o tem, kako da prispeva k uveljavitvi nove podobe nacionalne ikone. Gre za odnos režiserja do filma, do gledalca in do samega sebe. Srebotnjak je namreč demonstriral, da se "težke" tematike lahko pripovedujejo tudi drugače: neobremenjeno, duhovito, malone neobvezno. Pomembno je le, da veš, kaj počneš – in kako; da se zavedaš, komu pripoveduješ in skozi kakšno optiko. Srebotnjakovi metodi sta distanca in "črnogorska" ležernost, skorajda impresionistično umirjena pripoved, ki jo podkrepita režijsko delo in kamera, kadri-sekvence in nevsiljiva estetika. Tudi zato vidim precej več vzporednic kot z Allenovim delom v opusu Hala Hartleya, še enega Newyorčana, ki pripoveduje usodne življenjske stvari enako neobremenjeno, s pomembno razliko, da se Srebotnjak ne poslužuje mimobežnega, t.i. literarnega dialoga, ko se junaki pogovarjajo drug mimo drugega. Srebotnjak v "manj" vidi "več", je eden redkih slovenskih režiserjev, ki je dognal, da občinstvo vendarle zna razmišljati. In že za to malenkost smo mu lahko hvaležni. •

simon popek